

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3.

Fylke: Austre Agder

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Gjøvdal

Emne:

Brynet.

Bygdelaq:

Oppskr. av: Anne K. Askland.

Gard: Askland

(adresse): Gjøvdal på

G.nr. 20 Br.nr. 10.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

f. 3-1905.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Og i samtale med Baude Torje August Gjøvdal

SVAR

Brynet.
 Vi høyrer like, eller ikke gjete
 bryne (eit.) i eldre tid. So det er
 truleg dei skjæpe reidskopen på
 stein. Anne 1500 finn ein at dei
 mykta spises, til a' fella dyr og anna.
 F. 1612 hadde Knor Huisland 1. lee,
 (ein fa) vurdert i 1/2 mark. Kalle
 hadde dei fleste 1. hullebard 1. oks
 og spises. Men noko slipe redskap
 veit ingen om.

Det vanligste ord for bryne i bygdi;
 er bryne (eit.)

Vi har ikkje forekomst av naturlige
 brynestein i bygdi. Men som
 barn høyrar eg ein Saksdal dei
 kalla for "Grise To" gjikk rundt
 a' selde "Eisba bryne". Dei vest
 haldne for a' vera gode. Lva prisem
 var for dei høyrar eg ikkje.
 No mest det bare bruke kunststein

Alle redskap blir fyrst slipa på slipe-
stein, og sidan tek dei "rona" med
bryne. Til finare saker og ting, må
dei ha ein hard fin (ikkje grov) stein.
Borvorkuivar skattek dei bare opp på
reim.

4.

Vi har høyrte gjete tyske jær (ein),
men det må ligge svært langt
attende. Av min bestefars = tippolde-
fars skiffelrev 1716, finn eg dei
bruka slipe stein, og hadde i alt
10 januar på eit brøk.

Om ein tysleja og ein slipe-
ja var like reiff i seg. Vi vil
bare at seggen vert tynt ut på
smidje ste. Dragsleste har vi
ikkje høyrte gjete. Men eg se om
skiffelrev at dei gamle künne
ha 2. smidje ste - so det eine
künne gjorne vere eit slikt ut.

5.

Det finst i seggen stas på gordane
nokre stein som kallast "sunda"
eller "sunnestein", til å slipe på.
Seggen tek slipessteinen med seg
på slatten. Slipessteinen har
sin faste plass under stabburet,
(stølphest som vi seir)

6.

Op jær brukar dei til han varf
skjens - gulten det tok stift eller
laup tis. Var dei heldig, künne den
halda seg kvass halde dagen;
men den künne også vera ferdig
(skjens) på 1/2 time.

7. Og høgso godt den tid dei brukte
2. Bryne. Et vauke av stein, og
eit av hardt tre, "strüke stikke".

Deri to bar dei i reim om livet.
Bryne ha dei i "skopp" (av tre),
med litt vatn i. Og strüke stikka
høgso og var myrk, som etter tjöre
Thor sin høgso og at det stas
ein liten kasse med fin sand, til
å selja ein strüke stikka med.

Strüke stikka brukte dei frå år til år,
den var av hardt tre, so som eik. (pipe eik)

Og kjerne nok ha fleire slag skop
som og høgso den nokolunde
som tekningi. Det runde skellet
skal vera ei metal hempe til å
bukta fast på livreimi. Det var
nokolunde som å festa
fyllpennen til jakketuoma.

Når dei brynde gjæn (jæn) brukte
dei fyrst bryne, og so stikka.

Derse hekk stidt bak, og
g'one saman med jævenda
som sag nokolunde stik ut, eller
hadde hakke på sida - og var til
å benda gjæn med.

8.

Dei tek aelfis gjæn av orvet når
dei slipar, og held eggen på seg.

Festegjænt var ei lang reima
jærreim ~~_____~~ dei sveipke rundt
og dreiv i ei eller to spisar, i dei
spissa nedatt - og spemde salis til.

9.

Når dei brynde stytta dei "skjeina"
(den som kviler på venstre arm) mot
marki, slo høgre bein kring og

4

snüdde jæn halvvegs frá seg til
högre, og fylgde elb með beusku
háus. Klippe með dei brygðu með
högre háus. Stútt oruð
spjóga dei ikki mot jardi; men
heldt mellom beini.

10.

Koppun brygt varð boren i heille skopp
og vor or tre. Du kinnu vera iðhola
Jelly slegu i saman or 2. tre Dei raude
spiki var hol dei krædde livsanna i
genom. Men bryne skopp (ein) og
Striuke stikke (ei) or orlagt for or
40 ar sidu.

11. Vi har aldri hoyrt at nokon
bar bryne i okse elb kúhorn.

13.

Bryne blir allis fukta (blöyft.)
aukun með vatni, elb spött.
Striuke stikka kan og aldri hysse
at dei blöyft; men som nemt
iudu sp. 7 mitte dei eingang
ha bruka tjave og saus.

14.

Dei gamle sa det var ein fordel
a° bruka skoppe, for brygt heldt
seg so reiant og jæn heldt seg
beug kvass - forði det fukta ikki
lagt seg talle frá jæn.

At dei bruka bryne grate til
noko, veit. vi ikki om.

Men slippe grate hysar og ei
gamal kore gav kú dað du
þa vore til þakse. Da° skulle
kú sta° með. (Ikki laupe opp aft)

17. Vi veit ikki or at brygt bli
leðu or a° ligge i jord elb maufæne

13808

18

Vi veit ikkje om noko fortelling om
af brynet tala.

Vi hadde ei kven her i bygdi som
tala Espelikuenna. Ho var so "møttu"
(måte) på det - so ho sa:
"Eit kom & for life, tvo kom &
for mykje, halvtanna kom -
halvtanna kom. (Kæsgamalt)

19.

Når dei "spytte" (spätta) på brynet
hørde dei at ein høyrde dei sa
"py" eller "vri". Det same sa dei
når dei ~~så~~ dei spytt på fiske-
egna

20.

Mu noko roge i likhet med
den på Dass - kjemur vi ikkje til.

E.S.

Torgi Eugenes f. 14/4 - 1882 forke:
af trebrynet "stråke stikka", også
kjemme åva av løn. So tok dei
tollekniiven og hakka ganske litt små
hol tett i tett - og so sprank den
inn med fin saes.

Og gæm heit godt eller eit
stråke over den, sier Torgi.

Gjøvdal 5/1 - 1958.

Anne K. Askleand.